

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและความ เป็นมาของปัญหา

การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งในการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญทัดเทียมกับนานาประเทศที่เจริญแล้ว ประเทศไทยก็เห็นความสำคัญในเรื่องนี้จึงได้จัดการศึกษาเข้าไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 ในการพัฒนาประเทศ การส่งเสริมให้ประชาชนมีการศึกษาค้นคว้าเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพราะประชาชนคือทรัพยากรของประเทศ ประเทศชาติจะเจริญรุ่งเรืองได้ก็อยู่กับประชาชนที่มีการศึกษาค้นคว้า มีอาชีพและมีคุณภาพชีวิตที่ดี

การให้การศึกษาแก่ประชาชนก็ควรให้ครบทุกแขนง เพราะศาสตร์ทุกแขนงมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนต่อกัน ไม่ว่าจะเป็นคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ สังคมวิทยา และศิลปศาสตร์ ฯลฯ สำหรับศิลปะในสมัยก่อนๆ จะไม่ค่อยเห็นความสำคัญของวิชานี้มากนัก แต่ก็จัดไว้ในหลักสูตรการศึกษามาโดยตลอด เพราะศิลปะเป็นเครื่องแสดงถึงวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของชาติ เป็นการฝึกความปราณีต ความชำนาญ และความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานเพื่อนำไปใช้ในการดำรงชีวิต ปัจจุบันหลักสูตรศิลปศึกษาได้มีการพัฒนาทางด้านวิชาการ โดยแยกเป็นหมวดและรายวิชาอย่างชัดเจน ทั้งนี้การศึกษาเริ่มจะเห็นความสำคัญของวิชาศิลปะมากขึ้น ดังที่ เอกวิทย์ ณ ถลาง (2527) ได้ให้ความเห็นว่า "การศึกษาด้านศิลปะเป็นหนทางสู่ความเข้าใจและชื่นชมศิลปวัฒนธรรมของชาติในอันที่จะแสดงออกถึงชาติที่เจริญแล้ว" นักการศึกษาคนแรกของสหรัฐอเมริกาที่เล็งเห็นความสำคัญของศิลปะที่ช่วยเสริมสร้างสติปัญญา นั้นคือ จอห์น ดิวอี้ (Dewey, 1934) โดยให้ความเห็นทางศิลปะว่า "ประสบการณ์ที่ได้รับจากความงามทางศิลปะ ย่อมส่งเสริมให้ผู้สร้างและผู้พบเห็นมีสติปัญญายิ่งขึ้น" วิชาศิลปศึกษานอกจากจะบรรจุเป็นวิชาบังคับในหลักสูตรระดับโรงเรียนแล้ว ยังได้เปิดสอนเป็นวิชาเอก วิชาโท ทั้งในระดับอนุปริญาต ปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอกในอนาคตรดับชั้นนี้สำหรับวิทยาลัยครูแต่เดิมเป็นเพียงหลักสูตรระดับอนุปริญาต เมื่อถูกยกฐานะจากการผลิตระดับอนุปริญาตมาเป็นปริญญาตรี ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องพัฒนาผู้สอนให้มีความรู้และคุณวุฒิเพิ่มขึ้นด้วย เพื่อให้มีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับหลักสูตรที่ขยายตัว และเพื่อเป็นการส่งเสริมความศรัทธาให้แก่ผู้เรียนตามหลักจิตวิทยาทั่วไป ที่มนุษย์จะมีความเชื่อความศรัทธาต่อผู้ที่มีความรู้สูง

หรือวุฒิเหนือกว่า ด้วยเหตุนี้อาจารย์ศิลปะซึ่งรับผิดชอบการสอนศิลปะในวิทยาลัยครูที่ปรับหลักสูตรจาก
อนุปริญญา มาเป็นปริญญาตรี หรือวิทยาลัยครูที่เปิดหลักสูตรใหม่ฯ จึงจำเป็นต้องพัฒนาตนเองให้มีความ
รู้ความสามารถสูงยิ่งขึ้น เพื่อความเหมาะสมกับสภาพและฐานะของวิทยาลัยที่ได้มีการเปลี่ยนแปลง
การพัฒนาความรู้ก็ทำได้โดยการศึกษาต่อเนื่อง เพื่อให้ได้มาซึ่งวุฒิปริญญาตรีหรือปริญญาบัตรและความรู้

จึงกล่าวได้ว่า การศึกษาต่อเนื่องเป็นการศึกษาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ความ
ชำนาญ และประสบการณ์ให้แก่ตนเอง ให้ทันต่อความก้าวหน้าทางวิชาการและวิชาชีพ การศึกษา
ต่อเนื่อง เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับอาจารย์ศิลปะในวิทยาลัยครูที่มีการปรับหลักสูตรจากอนุปริญญา
ให้เป็นปริญญาตรี หรือวิทยาลัยครูที่เปิดหลักสูตรสาขาวิชาใหม่ฯ เพราะการศึกษาต่อเนื่องจะทำให้
อาจารย์มีความรู้เท่าทันต่อเหตุการณ์ และการเปลี่ยนแปลงของหลักสูตร

ปัจจุบันวิชาการแขนงต่างๆ ได้เปลี่ยนแปลงและเจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะ
ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศิลปะก็เป็นวิชาหนึ่งที่ต้องมีการพัฒนา โดยการนำเทคโนโลยี
มาใช้ในการสร้างงานศิลปะให้ทันสมัยกับสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลง ดังที่ เพิ่มจิตร สิงหเสนี (2530)
กล่าวว่า "สภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลง อันเป็นผลจากการศึกษาค้นคว้าหรือความก้าวหน้าทาง
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีนั้น เป็นการพัฒนาศาสตร์เพียงด้านเดียว ทำให้คนในสังคมเกิดความ
ไม่สมดุลย์ มีความเหลื่อมล้ำ เพราะขาดศิลปะในจิตใจ แต่เราก็ไม่อาจหยุดยั้งวิทยาศาสตร์และ
เทคโนโลยีได้ จึงจำเป็นต้องช่วยกันพัฒนาศิลปะให้เท่าเทียมกัน" ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีซึ่ง
ได้นำเครื่องมือหรือวัสดุอุปกรณ์ใหม่ฯ มาใช้ ได้แก่ ภูกันลม (Air brush) ช่วยในการระบายสี
คอมพิวเตอร์ช่วยในการออกแบบ เป็นต้น ซึ่งมีผลทำให้กิจกรรมการเรียนการสอนศิลปะ เปลี่ยนแปลง
ไป วิทยาลัยครูจึงจำเป็นต้องปรับปรุงพัฒนา จัดทำหลักสูตรการสอนศิลปะให้มีมาตรฐานระดับอุดมศึกษา
โดยการขยายขอบเขต เพิ่มวิชาเฉพาะด้าน และเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง สำหรับอาจารย์ผู้สอนก็จำเป็นต้อง
ต้องสนับสนุนให้เพิ่มพูนความรู้ให้เหมาะสมกับหลักสูตรใหม่ เพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่าง
มีประสิทธิภาพ แพรวพราย รัตนดิลกพาณิชย์ (2529) ได้กล่าวว่า "อาจารย์ถือ เป็นหัวใจของการ
ศึกษาทุกระดับ จะสร้างคุณภาพทางวิชาการและความสามารถในการสอนให้ผู้เรียนได้รับทั้งความรู้
ทักษะ และประสบการณ์ใหม่ฯ อาจารย์ควรจะได้รับการพัฒนาเสียก่อน"

การเรียนการสอนศิลปะในวิทยาลัยครูซึ่งอาจารย์ศิลปะมีหน้าที่ผลิตบัณฑิตทางศิลปะและศิลปศึกษา เพื่อไปเป็นครูสอนศิลปะและศิลปศึกษาหรือไปประกอบอาชีพอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องทางศิลปะ ดังนั้นอาจารย์ศิลปะจึงจำเป็นต้องเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถต่อการวางรากฐานทางศิลปะให้กับนักศึกษา ซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป ทางด้านหลักสูตรการศึกษาก็เช่นเดียวกันจะมีการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรทุกๆ ระยะ 10-15 ปี ทั้งนี้เพื่อให้เหมาะสมกับสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป อาจารย์ที่ทำการสอนมาเป็นเวลานาน ถ้าไม่รู้จักเพิ่มพูนความรู้ให้ต่อเนื่องและไม่นำเอาเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในการเรียนการสอนก็จะกลายเป็นอาจารย์ที่ล้าสมัย ไม่ทันต่อวิทยาการใหม่ๆ ดังที่ ทอฟเฟเลอร์ (Toffeler) (Tobin et. al., 1974) กล่าวว่า "โดยเนื้อแท้แล้วเรามักวิ่งตามหลังวิทยาการสมัยใหม่อยู่เสมอ เราไม่อาจแน่ใจได้เลยว่า เราสามารถจะมีความรู้ทันต่อความก้าวหน้าทางวิทยาการได้ เพราะมันมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การเล่าเรียนตลอดชีวิตจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้สมรรถภาพของคนก้าวหน้าอยู่เสมอ"

อาจารย์ส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมไม่เพียงพอที่จะเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงของชีวิตความเป็นอยู่ในปัจจุบัน เพราะปรากฏว่ามีผู้ต้องการได้รับการศึกษาเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ไม่เพียงแต่เพื่อเสริมสร้างความสามารถหรือพัฒนาการด้านต่างๆ ของตนเองเท่านั้น หากเป็นความต้องการที่จะพัฒนาในด้านเศรษฐกิจ สังคม และศิลปวัฒนธรรมอีกด้วย ในการพัฒนาดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยศักยภาพของบุคคลที่ได้รับการศึกษามาอย่างดีแล้ว ขณะเดียวกันการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและเป็นไปอย่างสมเหตุสมผล เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่ต้องการศึกษาอย่างแท้จริง ต้องมีการปรับปรุงเนื้อหาสาระหรือกิจกรรมการทำงานตลอดเวลา โดยนำแนวคิดของการศึกษาตลอดชีวิตมายึดถือปฏิบัติ (จรรยา พานิชย์ผลินไชย, 2528)

มีอาจารย์ผู้สอนศิลปะจำนวนไม่น้อยที่มีความคิดก้าวหน้า และมุ่งมั่นในการศึกษาตลอดชีวิต โดยเฉพาะการเป็นอาจารย์ผู้สอนศิลปะในระดับอุดมศึกษา จำเป็นต้องพัฒนาความรู้ และระดับความสามารถให้เพียงพอตามขอบเขตหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบ (ปิยะชาติ แสงอรุณ, 2530) อาจารย์ผู้สอนศิลปะในวิทยาลัยครูมีลักษณะแตกต่างจากครู-อาจารย์ผู้สอนศิลปะในโรงเรียนคือ เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ ในฐานะนักวิจัย นักวิชาการ ซึ่งต้องอาศัยความรู้ ความสามารถพิเศษ จึงต้องสนใจใฝ่หาความรู้เพิ่มเติม รักการอ่าน การศึกษาค้นคว้า ปรับปรุงตนเองให้ทันสมัยอยู่เสมอ ในรูปแบบของการศึกษาต่อเนื่อง เพราะการศึกษาต่อเนื่องเป็นกระบวนการเรียนที่ไม่สิ้นสุด เป็น

กระบวนการการศึกษาตลอดชีวิต ดังที่ จอห์น ดิวอี้ (Dewey, 1944) กล่าวว่า "จุดจบของการศึกษานั้นไม่มี จะมีแต่การเพิ่มพูนขึ้นเรื่อยๆ"

สายหยุด จำปาทอง (2531) ได้ให้แนวคิดในการพัฒนาอาจารย์สถาบันอุดมศึกษาว่า การพัฒนาตนเองนับว่ามีความสำคัญสำหรับทุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นองค์กรเช่น สถาบันการศึกษาย่อมจะต้องเอาใจใส่ในการพัฒนาบุคลากรเป็นพิเศษ เพราะผลงานของสถาบันการศึกษานั้นส่งผลกระทบต่อส่วนรวมสูง การพัฒนาตนเองของบุคลากรจะช่วยให้มีความมั่นใจที่จะรับผิดชอบในผลกระทบนั้นยิ่งขึ้น สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นชุมชนของผู้มีความรู้ เป็นที่ยอมรับนับถือของคนทั่วไป จึงยากที่จะมีบุคคลหรือสถาบันอื่นๆ มาขึ้นมาให้พัฒนาไปในด้านต่างๆ อาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาจึงต้องสำนึกในการพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลาและยอมรับการพัฒนาตนเองเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการพัฒนาอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาวิทยาลัยครู ควรให้ความสำคัญต่องานวิชาการ 3 ลักษณะ คือ

1. เป็นผู้นำความรู้ปัจจุบันมาสู่วิทยาลัยตามระดับความรู้ที่เรียนมา เช่น ปริญญาตรี โท เอก หรืออบรมก็จะนำความรู้ที่ติดตัวมา
2. เป็นผู้แสวงหาความรู้ใหม่มาสู่วิทยาลัยโดยการค้นคว้าวิจัย
3. ถ่ายทอดความรู้ ทั้งความรู้ปัจจุบันและความรู้ใหม่ให้กับผู้เรียน ซึ่งความสามารถในการถ่ายทอด เป็นเรื่องสำคัญ จะต้องรู้จักใช้ เทคนิควิธีการที่เหมาะสมกับ เทคโนโลยีใหม่ๆ

จากความจำเป็นของการศึกษาต่อเนื่องของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา กรมฝึกหัดครู ในฐานะองค์กรรับผิดชอบสถาบันการศึกษาวินิจฉัยได้วางนโยบายในแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 6 ของกรมฝึกหัดครูไว้ดังนี้ (กรมการฝึกหัดครู, 2530)

1. เพิ่มประสิทธิภาพอาจารย์ในวิทยาลัยครูในเรื่องการสอน การวิจัย ตลอดจนส่งเสริมให้มีตำแหน่งทางวิชาการ ให้ได้วุฒิของอาจารย์ตามเกณฑ์มาตรฐาน
2. ปรับปรุงระบบและรูปแบบให้การศึกษา ฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนวิทยฐานะ หรือสมรรถภาพในการประกอบอาชีพ เพื่อพัฒนาคุณภาพอาจารย์

3. ส่งเสริมให้มีการวิจัยเพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการ การวิจัยเพื่อพัฒนางานตามหน้าที่ของวิทยาลัยและกลุ่มวิทยาลัย

สุภา ทรูจิตตวิวัฒน์ (2530) ได้กล่าวถึงบทบาทของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาตอนหนึ่งว่า อาจารย์จะต้องเป็นผู้รู้พร้อมด้วยคุณวุฒิ ต้องเป็นผู้ใฝ่ความรู้ ใฝ่หาวิชาการเพิ่มเติม ติดตามผลงานและความก้าวหน้าทางวิชาการอยู่เป็นกิจวัตร เพราะการส่งเสริมวิชาการจะเกี่ยวข้องกับ การดำเนินหน้าที่ต่างๆ ของอาจารย์ เช่น งานสอน งานเขียนตำรา งานวิจัย งานให้คำปรึกษา และงานบริการวิชาการแก่สังคม

แบลร์ เอ็ม เกลน (Glenn, 1962) ได้กล่าวถึงลักษณะของครู-อาจารย์ว่า ควรมีความก้าวหน้าในวิชาชีพของตน ซึ่งประกอบด้วยคุณลักษณะที่น่าสนใจ ดังนี้

1. เป็นผู้เรียนอยู่เสมอ ต้องเป็นผู้ทันต่อเหตุการณ์ของโลก หมั่นศึกษาค้นคว้าติดตามข่าวสารต่างๆ เพื่อให้ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบันและ เป็นผู้กระตุ้นให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นที่จะค้นหาบ้าง
2. ควรจัดโครงการเพื่อปรับปรุงครู เพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการโดยจัดในรูปการศึกษาอบรมระหว่างประจำการ หรือฝึกปฏิบัติงาน หรือการประชุมทางวิชาการ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นและหาทางแก้ไขปรับปรุงปัญหาต่างๆ ให้ดีขึ้น
3. รู้จักใช้หนังสือและวารสารทางวิชาการช่วยแก้ปัญหาทางวิชาชีพครู ต้องหมั่นศึกษาค้นคว้าอยู่เสมอ หากมีอุปสรรคในการศึกษาค้นคว้าต้องหาทางขจัดด้วย การสร้างนิสัยในการอ่าน

พนอม แก้วกำเนิด (2526) ได้กล่าวถึงนโยบายด้านวิชาชีพตอนหนึ่งว่า ครูซึ่งเป็นผู้ประกอบอาชีพทางวิชาการระดับสูง ควรหมั่นแสวงหาความรู้เพิ่มเติม และได้รับการฝึกอบรมหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมการศึกษาเพื่อพัฒนาตนเองทางวิชาการตลอดระยะเวลาที่ประกอบวิชาชีพครู ให้ทันต่อวิชาการใหม่ๆ ทั้งวิชาชีพครู วิชาที่ทำการสอน และวิชาการทั่วไป

เกษร อิศะจारी (2530) ให้ความเห็นว่า นักการศึกษาศิลปะควรหมั่นแสวงหาความรู้ ความสามารถ และความเชี่ยวชาญทางศิลปะ ทั้งในด้านทฤษฎีและด้านปฏิบัติ เพื่อที่จะอธิบายให้คนอื่น รับรู้ได้อย่างกว้างขวาง

อาไพ ติรณสาร (2530) ให้ความเห็นว่า ครูผู้สอนศิลปะควรมีความกระตือรือร้นต่อการ เรียนการสอน การค้นหาความรู้ใหม่ ๆ เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นหัวใจที่จะทำให้ผู้เรียนสนใจและมีทัศนคติ ที่ดีในวิชานั้น ๆ

ชลอ พงษ์สามารถ (2526) ให้ความเห็นว่า อาจารย์ผู้สอนศิลปะควรได้รับการส่งเสริม วิชาใหม่ ๆ เหมือนผู้สอนวิชาการอื่น ๆ เพราะวิชาศิลปะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา อาจารย์ ศิลปะต้องไม่นิ่งเฉย ควรกระตือรือร้นหาความรู้เพิ่มเติม หูตากว้างไกลทันสมัย มีใจกว้างยอมรับ ศิลปะวิทยาการใหม่ ๆ ความรู้ของผู้สอนมักถ่ายทอดไปยังผู้เรียนได้จากพฤติกรรมการปฏิบัติ ดังนั้น ลักษณะข้อความรู้ของผู้สอนศิลปะที่ได้รับมาใหม่ ๆ ย่อมถูกถ่ายทอด เป็นของผู้เรียนด้วย

ไพโรจน์ รุจิระวิจักษ์ (2529) ให้ความเห็นว่า อาจารย์ผู้สอนศิลปะควรสานักถึงบทบาท และหน้าที่ของตนเองในฐานะผู้ประกอบวิชาชีพครู ประการหนึ่งคือ การแสวงหาความรู้เพิ่มเติม อย่างต่อเนื่อง เช่น ติดตามข่าวคราวความเคลื่อนไหวต่างๆ ที่เกี่ยวกับศิลปะ หาโอกาสเข้าร่วม การอบรมสัมมนา ฟังการประชุม อภิปราย ตามหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ ที่จัดขึ้น

อารี สุทธิพันธุ์ (2522) ได้ให้ความเห็นว่า อาจารย์ผู้สอนศิลปะทุกระดับ ไม่ว่าจะใน โรงเรียน วิทยาลัย หรือมหาวิทยาลัย ควรหมั่นแสวงหาความรู้อยู่เสมอ แสวงหากิจกรรมใหม่ ๆ เพื่อ ให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าทางวิชาการการกระทำอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องกันไป จะช่วยให้ผู้สอนก้าวหน้าในวิชาชีพยิ่งขึ้น

เย็นใจ เลหาวิช (2527) ให้ความเห็นว่า แนวทางการพัฒนาศิลปะควรเน้นที่ตัวอาจารย์ สถาบันการศึกษาควรให้โอกาสแก่อาจารย์ผู้สอนศิลปะในการศึกษาต่อเนื่อง เช่น ส่งไปศึกษาอบรม ประชุมสัมมนา ดูงานศิลปะทั้งในและต่างประเทศ เพื่อพัฒนาอาจารย์ในเรื่องความรู้ ความสามารถ

ในการสอนศิลปะ ส่งเสริมความสามารถในการเขียนบทความ เขียนตำรา งานวิจัย การแลกเปลี่ยน
ความรู้ เผยแพร่ผลงานในรูปแบบต่างๆ ตลอดจนการบริการความรู้ด้านศิลปะแก่ประชาชน

อาจารย์ศิลปะในวิทยาลัยครูที่กล่าวถึงในการวิจัยครั้งนี้ เป็นอาจารย์ที่บรรจุอยู่ในภาค
วิชาศิลปะโดยเฉพาะ จึงใคร่ขอกล่าวถึงความเป็นมาของภาควิชาศิลปะพอสังเขปดังนี้

ภาควิชาศิลปะ เป็นหน่วยงานหนึ่งที่สังกัดคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ในวิทยาลัยครู
ในอดีตเมื่อครั้งวิทยาลัยครูได้ถูกก่อตั้งขึ้นมาใหม่ วิชาศิลปะยังไม่มีบทบาทสำคัญต่อการจัดหลักสูตร
ของวิทยาลัยครูเท่าไรนัก ศิลปะถูกจัดตั้งเป็นเพียงหน่วยงานเล็กๆ เรียกว่า "หมวดวิชาศิลปะศึกษา"
โดยมีวัตถุประสงค์ให้ เป็นศูนย์กลางการเรียนการสอนศิลปะระดับพื้นฐาน เพื่อเสริมสร้างรสนิยมและ
ความซาบซึ้งให้แก่นักศึกษาที่จะไป เป็นครูเท่านั้น ต่อมาในปี พ.ศ.2518 ได้มีการตราพระราชบัญญัติ
วิทยาลัยครูขึ้น เพื่อให้วิทยาลัยครู เป็นสถาบันอุดมศึกษาโดยสมบูรณ์และสามารถเปิดสอนวิชาชีพครูได้
จนถึงระดับปริญญาตรี พร้อมกับนั้นก็ได้มีการ เปลี่ยนแปลงระบบการบริหารงานภายในวิทยาลัยครู
ชื่อหมวดวิชาต่างๆ ให้ยกระดับเป็นภาควิชา ดังนั้นในปีถัดมา พ.ศ.2519 ชื่อหมวดวิชาศิลปะศึกษา
จึงถูก เปลี่ยนชื่อ เป็น "ภาควิชาศิลปะศึกษา" (วิทยาลัยครูสวนดุสิต, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์,
ภาควิชาศิลปะ, 2526)

เมื่อสังคมมีการ เปลี่ยนแปลงและเจริญก้าวหน้าขึ้นมาตามลำดับ สถาบันอุดมศึกษาหลาย
แห่งได้พยายามปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพที่ เปลี่ยนแปลงและความ
ต้องการของสังคมยิ่งขึ้น วิทยาลัยครูจึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัติขึ้นใหม่ พ.ศ.2527 เพื่อให้มี
บทบาทหน้าที่ เช่นเดียวกับสถาบันอุดมศึกษาอื่นๆ พระราชบัญญัติวิทยาลัยครูฉบับใหม่นี้ ถือเป็นตัวบท
กฎหมายสำคัญที่ เร่งรัดให้วิทยาลัยครูมีโอกาสดำเนินงาน เพื่อรับใช้สังคมและท้องถิ่นมากขึ้น ให้
วิทยาลัยครูสามารถจัดหลักสูตรวิชาชีพอื่นๆ นอกเหนือจากวิชาชีพครู ภาควิชาศิลปะศึกษาซึ่งแต่เดิม
รับผิดชอบการผลิตครูสาขาศิลปะศึกษา ก็เปลี่ยนเป็นอาชีพทางศิลปะอื่นๆ ด้วย ดังนั้นเพื่อให้สอดคล้อง
กับภาระหน้าที่ของภาควิชาศิลปะศึกษาที่เปลี่ยนไป จึงให้เรียกชื่อใหม่ว่า "ภาควิชาศิลปะ" ทั้งนี้ให้
ประกาศใช้ เป็นทางการตั้งแต่ พ.ศ.2532 เป็นต้นมา (กรมการฝึกหัดครู, 2532) ภาระหน้าที่ของ
ภาควิชาศิลปะคือ รับผิดชอบหลักสูตรต่างๆ ทางศิลปะที่เปิดสอนในวิทยาลัยครู ซึ่งได้แก่ สาขาวิชา

ภาพพิมพ์ สาขาวิชาออกแบบประยุกต์ศิลป์ สาขาวิชาออกแบบพาณิชย์ศิลป์ สาขาวิชาศิลปการพิมพ์
สาขาวิชาออกแบบนิเทศศิลป์ และสาขาวิชาศิลปศึกษา

ผดุง พรหมมูล (2529) ให้ความเห็นว่า การเปลี่ยนแปลงบทบาทหน้าที่และการเพิ่ม
หลักสูตรใหม่ทางศิลปะของวิทยาลัยครู ถือเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่อาจารย์ภาควิชาศิลปะจะ
ต้องปรับตัวและเตรียมใจแทบทุกด้าน ทั้งด้านคุณวุฒิและความสามารถในการสอนวิชาที่เปิดใหม่ เพื่อ
ให้สอดคล้องกับแนวทางพระราชบัญญัติวิทยาลัยครูฉบับใหม่ดังกล่าว

จากการสำรวจอาจารย์ผู้สอนที่ประจำอยู่ในภาควิชาศิลปะ คณะมนุษยศาสตร์และสังคม-
ศาสตร์ในวิทยาลัยครู พบว่ามีอาจารย์ทั้งสิ้น 152 คน ในจำนวนนี้มีวุฒิการศึกษาต่างกันดังนี้ (กรม
การฝึกหัดครู, 2532)

- วุฒิต่ำกว่าปริญญาตรี 1 คน
- วุฒิปริญญาตรี 90 คน
- วุฒิประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงวิชาเฉพาะ (สูงกว่าปริญญาตรี แต่ต่ำกว่าปริญญาโท)
4 คน
- วุฒิปริญญาโท 57 คน

อาจารย์ที่มีวุฒิการศึกษาปริญญาตรี แยกเป็นคณะวิชาที่สำเร็จดังนี้ ครุศาสตร์บัณฑิต (ค.บ.)
17 คน ศิลปบัณฑิต (ศ.บ.) 5 คน การศึกษานักบัณฑิต (ก.ศ.บ.) 57 คน ศึกษาศาสตร์บัณฑิต
(ศ.ช.บ.) 5 คน ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศ.ศ.บ.) 6 คน ในจำนวนนี้มีอาจารย์ที่ได้รับวุฒิทาง
ศิลปะเพียง 70 คน นอกนั้นเป็นสาขาอื่นๆ แต่บรรจุและทำการสอนในสายนี้

อาจารย์ที่มีวุฒิการศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (สูงกว่าปริญญาตรี แต่ต่ำกว่าปริญญา
โท) 4 คน ซึ่งทั้งหมดได้รับวุฒิสถาบันวิทยากรไทย

อาจารย์ที่มีวุฒิการศึกษาปริญญาโท แยกเป็นคณะวิชาที่สำเร็จดังนี้ ครุศาสตรมหาบัณฑิต
8 คน ศิลปมหาบัณฑิต 2 คน ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต 10 คน การศึกษามหาบัณฑิต 12 คน ศึกษา-

ศาสตรมหาบัณฑิต 3 คน มีวุฒิจากต่างประเทศ 21 คน ดังนี้ MASTER OF SCIENCE (M.S.) 5 คน MASTER OF ARTS (M.A.) 15 คน MASTER OF EDUCATION (M.Ed.) 1 คน ในจำนวนนี้มีอาจารย์ที่ได้รับวุฒิต่างศิลปะเพียง 38 คน นอกนั้นเป็นสาขาอื่น ๆ แต่บรรจุและทำการสอนในสายนี้

ดังจะเห็นได้ว่า ยังมีจำนวนอาจารย์ศิลปะในวิทยาลัยครูที่มีวุฒิไม่ตรงสายอยู่อีก เป็นจำนวนมาก และยังขัดแย้งต่อแผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 6 ของกรมการฝึกหัดครู (2530-2534) ที่ได้ตั้งเป้าหมายในการพัฒนาอาจารย์ของวิทยาลัยครูคือ ต้องการมุ่งพัฒนาอาจารย์ให้ได้สัดส่วนปริญาตรี: วิชา: เอก เท่ากับ 2:6.5:1.5 นั่นคือ ให้ความสำคัญมากกว่าปริญาอื่น ๆ เพื่อสนองตามแผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 6 ดังกล่าว จึงสมควรที่จะสนับสนุนให้อาจารย์ที่มีวุฒิต่ำและไม่ตรงตามสายการสอนได้มีการศึกษาต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มคุณวุฒิและความสามารถในการสอนให้สูงขึ้น

การเรียนการสอนวิชาด้านศิลปะในวิทยาลัยครูมีความแตกต่างจากวิชาการแขนงอื่น ๆ ในส่วนที่อาจารย์ผู้สอนจะต้องมีทักษะการปฏิบัติควบคู่กับทฤษฎี โดยเฉพาะด้านทัศนศิลป์ เพราะธรรมชาติของการศึกษาศิลปะ เน้นที่กระบวนการและผลงาน ลักษณะของวิชาศิลปะมีความยืดหยุ่นไม่ตายตัวเหมือนกับวิชาอื่น ๆ (อารี สุทธิพันธุ์, 2522) ในเวลาเดียวกันอาจารย์อาจเป็นได้ทั้งศิลปินและผู้สอน การศึกษาต่อเนื่องของอาจารย์ผู้สอนด้านศิลปะจึงต้องใช้รูปแบบและวิธีการมากขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงได้ศึกษาถึงการศึกษานอกระบบของอาจารย์ภาควิชาศิลปะในวิทยาลัยครู โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อหาทราบถึงรูปแบบและวิธีการศึกษาต่อเนื่องของอาจารย์ตั้งแต่เริ่มทำการสอนจนถึงปัจจุบัน และความต้องการในด้านต่าง ๆ ของการศึกษานอกระบบ ในอันที่จะสนองตอบตามเจตนารมณ์ของอาจารย์อย่างแท้จริง และดำเนินการศึกษานอกระบบไปอย่างมีประสิทธิภาพ

วิลาวรรณ รัตนเศรษฐากุล (2530) ได้ให้ความเห็นว่า "การจัดการศึกษาต่อเนื่องใด ๆ ที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการหรือความสนใจ จะมีผู้เข้ารับการศึกษาน้อยมาก และหากไม่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมหรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับผู้รับการศึกษาแล้ว การจัดการศึกษาต่อเนื่องก็จะไม่เกิดประโยชน์ต่อฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดทั้งสิ้น" การพัฒนาในด้านต่าง ๆ ในปัจจุบัน ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาต่อการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาสำหรับอาจารย์ ความก้าวหน้าด้านจิตวิทยา การเรียนรู้ที่เกี่ยวกับความเจริญของงาน และพัฒนาการของมนุษย์ รวมทั้งวิธีการสอนและความแตกต่างระหว่างบุคคล ก่อให้เกิดความแตก

ต่างกัน เช่น ปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก จากสถาบันการศึกษาต่างๆ ความแตกต่างดังกล่าวทำให้เกิดความจำเป็นต่อการวางแผนบุคลากรในการจัดการศึกษาต่อเนื่อง โดยให้พิจารณาถึงหลัก 3 ประการดังนี้ (เมธี บิลันธนานนท์, 2523)

1. พิจารณาความต้องการทั้งหมดของสถาบันการศึกษา หรือหน่วยงานโดยส่วนรวม
2. พิจารณาความต้องการที่จะปรับปรุง เฉพาะอย่าง ในเรื่องความรู้และทักษะของอาจารย์
3. พิจารณาถึงศักยภาพของผู้สอนที่ต้องการพัฒนาและความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการ

ความต้องการพื้นฐานมีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องอย่างมากกับการจัดการศึกษา เป็นสิ่งสำคัญที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ ผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาต่อเนื่องของอาจารย์ผู้สอนด้านศิลปะ ควรทำความเข้าใจกับสภาพสิ่งเหล่านี้ เพื่อใช้ประกอบการวางแผนกิจกรรมหรือโครงการศึกษาต่อเนื่องของอาจารย์ให้สามารถเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น ความต้องการเป็นความแตกต่างระหว่างสิ่งที่บุคคล สังคม หรือองค์กรต้องการให้ตัวเองได้บรรลุถึงสภาพที่บุคคล เป็นอยู่ในปัจจุบัน หรือเป็นระยะความแตกต่างระหว่างความมุ่งหวังในอนาคต กับสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบัน การวัดความต้องการศึกษาต่อเนื่องให้สอดคล้องกับความต้องการของอาจารย์ผู้สอนศิลปะ วิธีการหนึ่งคือ การสำรวจอาจารย์ผู้สอนศิลปะแต่ละคน เพราะบุคคลย่อมรู้ดีถึงความต้องการของตนที่จะได้รับการปรับปรุง ดังที่ อุบล ตูจินดา (2532) ได้กล่าวว่า "การพัฒนาอาจารย์ผู้สอนด้านศิลปะที่เหมาะสมและมีคุณค่า นั้นจะต้องตรงกับความต้องการของอาจารย์ สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย และสนองความจำเป็นใน สังคม โดยใช้แบบสอบถามสำรวจดูว่า อาจารย์ต้องการพัฒนาเรื่องอะไร มากน้อยเพียงใด มีปัญหาอย่างไร เป็นต้น

จากความสำคัญของการศึกษาต่อเนื่องดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่า มีนักการศึกษาหลายท่านที่ เล็งเห็นความสำคัญและความจำเป็นที่อาจารย์ผู้สอนด้านศิลปะจะต้องมีการศึกษาต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ให้แก่ตนเอง เนื่องจากผู้วิจัยเห็นว่า ยังไม่มีนักวิจัยคนใดที่วิจัยเกี่ยวกับการศึกษาต่อเนื่องของอาจารย์ศิลปะของวิทยาลัยครูอย่างจริงจัง ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาในเรื่องดังกล่าว โดยศึกษาว่าสภาพปัจจุบันอาจารย์มีการศึกษาต่อเนื่องอย่างไร มีความต้องการมากน้อยเพียงใด ต้องการการศึกษาต่อเนื่องแบบใด และเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ผลจากการวิจัยนี้ จะเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับสถาบันที่เปิดสอนสาขาศิลปะและศิลปศึกษาที่จะได้ส่งเสริมและ

สนับสนุนการศึกษาต่อเนื่องให้กับอาจารย์ศิลปะในระดับอุดมศึกษา อันจะช่วยพัฒนาอาจารย์ศิลปะให้มีความรู้ในการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพและความต้องการการศึกษาต่อเนื่องของ อาจารย์ศิลปะในวิทยาลัยครู
2. เพื่อเปรียบเทียบความต้องการการศึกษาต่อเนื่องระหว่างอาจารย์ศิลปะในวิทยาลัยครูส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

สมมติฐานของการวิจัย

ความต้องการการศึกษาต่อเนื่องระหว่างอาจารย์ภาควิชาศิลปะในวิทยาลัยครูส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ไม่มีความแตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญ 0.05

ขอบเขตของการวิจัย

1. ตัวแปรที่ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ สภาพการศึกษาต่อเนื่อง ความต้องการการศึกษาต่อเนื่อง
2. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ อาจารย์ศิลปะที่บรรจุอยู่ในภาควิชาศิลปะ และสอนวิชาทางด้านศิลปะหรือศิลปศึกษา ในวิทยาลัยครู 36 แห่ง

ข้อตกลงเบื้องต้นของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ถือว่า คำตอบของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นคำตอบที่เชื่อถือได้
2. ในการวิจัยครั้งนี้ไม่คำนึงถึงเพศ ประสบการณ์การสอน วุฒิหรือระดับการศึกษาของอาจารย์ศิลปะในวิทยาลัยครู

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาต่อเนื่อง หมายถึง การศึกษาในรูปแบบต่างๆ ที่บุคคลพึงกระทำเพื่อพัฒนาความรู้หรือเพิ่มพูนความสามารถ และประสบการณ์ให้แก่ตนเอง ให้ทันต่อความก้าวหน้าทางวิชาการและวิชาชีพ แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. การศึกษาต่อเนื่องแบบเป็นทางการ ได้แก่ การศึกษาต่อหรืออบรมเพื่อเพิ่ม
 คุณวุฒิ และให้ได้มาซึ่งปริญญาบัตร วุฒิบัตร หรือประกาศนียบัตร เป็นต้น

2. การศึกษาต่อเนื่องแบบไม่เป็นทางการ ได้แก่ การค้นคว้าหนังสือ วารสาร
 งานวิจัย การแต่งตำรา เขียนบทความ และการทำวิจัย การเข้าร่วมประชุมสัมมนาทางวิชาการ
 การฝึกอบรมระยะสั้นโดยไม่รับวุฒิบัตร การศึกษาดูงานนอกสถานที่ การสนทนาแลกเปลี่ยนความ
 คิดเห็นกับผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิ การเป็นสมาชิกของสมาคมหรือชมรม และการเป็นวิทยากร
 เผยแพร่ความรู้ให้แก่หน่วยงานต่างๆ

อาจารย์ศิลปะ หมายถึง อาจารย์ที่ปฏิบัติงานอยู่ในภาควิชาศิลปะ คณะมนุษยศาสตร์และ
 สังคมศาสตร์ ในวิทยาลัยครู โดยได้รับการบรรจุเป็นอาจารย์ประจำ และเป็นผู้สอนวิชาด้านศิลปะ
 (เช่น การออกแบบ, ทัศนศิลป์ ฯลฯ) ให้แก่นักศึกษาภายในวิทยาลัยครู ทั้งสายศิลปะและศิลปศึกษา
 ในระดับอนุปริญญาและปริญญาตรี

วิทยาลัยครู หมายถึง สถาบันการศึกษาในสังกัดกรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ
 การวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็นวิทยาลัยครูส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

วิทยาลัยครูส่วนกลาง หมายถึง วิทยาลัยครูที่ตั้งอยู่ในเขตภาคกลางตอนล่าง หรือใน
 กรุงเทพมหานคร และจังหวัดใกล้เคียง ได้แก่ วิทยาลัยครูในกลุ่มสหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์
 สหวิทยาลัยศรีอยุธยา และสหวิทยาลัยทวาราวดี

วิทยาลัยครูส่วนภูมิภาค หมายถึง วิทยาลัยครูที่ตั้งอยู่ในภาคอื่นๆ หรือจังหวัดอื่นๆ
 นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้วในวิทยาลัยครูส่วนกลาง ได้แก่ วิทยาลัยครูกลุ่มสหวิทยาลัยลานนาใน
 เขตภาคเหนือ สหวิทยาลัยพุทธชินราชใน เขตภาคกลางตอนบน สหวิทยาลัยอีสาน-เหนือใน เขตภาค
 ตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน สหวิทยาลัยอีสาน-ใต้ใน เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง และ
 สหวิทยาลัยทักษิณใน เขตภาคใต้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงสภาพและความต้องการในรูปแบบต่างๆ ของการศึกษาต่อเนื่องของอาจารย์ศิลปะในวิทยาลัยครู
2. ผลของการวิจัยครั้งนี้จะเป็นแนวทางแก่สถาบันที่สอนด้านศิลปะหรือศิลปศึกษา หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับศิลปะที่สนับสนุนทางด้านการศึกษาต่อเนื่อง ให้นำสอดคล้องกับความต้องการของอาจารย์ศิลปะในวิทยาลัยครู

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย